

– атмосфера взаємоповаги, взаємопідтримки.

Визначення учителем стратегії і тактики особистісно зорієнтованого навчання, пов'язане з урахуванням загальних закономірностей розвитку особистості, досліджених вітчизняною і зарубіжною наукою, належно апробованих практикою методичних рекомендацій – це робота, яка вимагає творчого підходу і більшої уваги з боку науковців та потребує вирішення цієї проблеми як в специфічних внутрішніх умовах навчального закладу, так і в навколишньому соціумі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Киричук О.В. Розвиток і самореалізація особистості в умовах освітнього закладу // Рідна школа. – 2002. – № 5. – С. 28–30.
2. Доній В.М. Психологія і педагогіка життєтворчості: Навч.-метод. посібник. – К., 1996. – 796 с.
3. Коган Л.Н. Цель и смысл жизни человека. – М.: Мысль, 1984. – 252с.
4. Гершунский Б.С. Концепция самореализации личности в системе обоснования ценностей и целей образования // Педагогика. – 2003. – №10. – С.3–7.
5. Музыкальная энциклопедия. – Т.3. – М.: изд-во “Советская энциклопедия”, 1976. – 1102 с.
6. Меднікова Г. Адаптація і самореалізація особистості та роль сучасного мистецтва в цьому процесі // Вища школа. – 2003. – №2–3. – С. 71–78.

УДК 371. 048. 4

С.С. Кіхтенко

ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПРИРОДИ ПРОФЕСІЙНИХ ІНТЕРЕСІВ СТАРШОКЛАСНИКІВ

Питання профорієнтації підростаючих поколінь завжди були в центрі уваги держави і суспільства. Перед сучасною школою постає завдання надання молодій людині дійової допомоги у виборі професії та шляхів майбутньої професійної підготовки відповідно до її індивідуальних особливостей, інтересів та здібностей. Адже лише науково обґрунтований та усвідомлений вибір людиною професії створює передумови для отримання максимальних результатів від її професійно-трудової діяльності, психічного комфорту, творчого пошуку. Успішне вирішення цих завдань у значній мірі залежить від ефективності профорієнтаційної роботи як однієї з головних умов активного професійного самовизначення та трудового становлення особистості.

У психології та педагогіці накопичено значний досвід з вивчення та формування професійних інтересів особистості. Зокрема, проблема психологічної природи інтересів знайшла відображення у дослідженнях Л.І. Божович, Е.А.Клімова, Л.В. Долинської, О.Г. Ковальова, Г.С. Костюка, Д.Ф. Ніколенка, Л.М. Проколієнко. У розглянутих дослідженнях інтерес визначається як емоційно забарвлене ставлення особистості до оточуючого світу. Він характеризує спрямованість людини на певний об'єкт чи певну діяльність, викликану позитивним, зацікавленим ставленням до них [1, 9].

Інтереси вивчаються різними галузями наукових знань. Наприклад, філософія визначає інтерес як об'єктивно зумовлений мотив діяльності суб'єкта (окремого індивіда, соціальної групи, класу, суспільства); політологія аналізує інтереси, які виникають у суб'єктів суспільного виробництва і є визначальними для мотивації особистості у праці; психологія тлумачить інтерес у порівнянні його з особистісними настановами.

Водночас, як показують результати дослідження, до цього часу ще чітко не визначена природа професійних інтересів старшокласників, що і є метою нашої статті.

Інтереси мають об'єктивний зміст, за яким розрізняють матеріальні і духовні їх різновиди. Якщо це стосується всього суспільства, його називають суспільним. Інтерес не є застиглим, незмінним особистісним утворенням, він піддається формуванню, збагаченню, розвитку [2]. Він являє собою особливість людини, яка проявляється в її спрямованості на

певні об'єкти, прагненні ближче їх пізнати, оволодіти ними. Чим більше об'єкт дає матеріалу для мислительної діяльності, тим глибший він може викликати до себе інтерес. Це свідчить про те, що останій є умовою утворення нових зв'язків і разом з тим саме він спирається на раніше утворені системи зв'язків із різними пізнавальними процесами особистості.

Проте інтерес не можна вважати суто пізнавальною властивістю особистості. В ньому виразно виступають позитивні емоційні моменти, емоційна привабливість об'єкта для особистості. Актуально інтерес сприймається людиною як стан, пронизаний позитивними емоціями. Ця його особливість приводила деяких психологів до тлумачення його як одного з почуттів (частіше всього інтелектуальних) або як особливої "схильності почуття" [3].

На думку українських психологів Г. С. Костюка, Д.Ф. Ніколенка, хоч би як тісно був пов'язаний інтерес з почуттями, він все ж не може бути зведений до них, пізнавальна сторона в ньому має не менше значення, ніж емоційна. Крім того, надзвичайно важливу роль відіграють в інтересі і вольові його риси, прагнення особистості вступити в контакт з об'єктом, розгортати пов'язану з ним діяльність. Таким чином, інтерес являє собою складну форму вибіркової спрямованості особистості на певні об'єкти, в якій своєрідно поєднуються пізнавальні, емоційні та вольові її риси. Це є відносно постійна, стійка і важлива риса особистості, тісно пов'язана з її світоглядом. Вона характеризує часто життєве самовизначення людини. Цим інтерес відрізняється від тимчасової зацікавленості, яка може мати ситуаційний характер і не виявляти сталого вибіркового ставлення людини до тих чи інших об'єктів або видів діяльності [5, 9].

Як показали результати аналізу відповідних літературних джерел, інтереси людини виникають під впливом суспільних умов її життя, в процесі діяльності, спрямованої на задоволення тих чи інших її потреб. Так, потреба людини в спілкуванні з іншими людьми породжує у неї інтерес комунікативного характеру. Що стосується інтересу до певних об'єктів, який виникає під впливом вражень від предметів зовнішнього світу і закріплюється, розвиваючись через діяльність, перетворюється в дійову потребу. Таким шляхом виникає цілий ряд нових потреб людини. Інтерес проявляється в увазі особистості до його об'єкта. Відомо, що об'єкти, які відповідають її інтересам, легко і швидко привертають до себе увагу людини, вона їх відрізняє серед інших об'єктів, зосереджується на них. Проте це не означає, що увага й інтерес є одне й те ж психічне утворення. Людина може тривало зосереджувати свою увагу і на таких об'єктах, які самі по собі не є інтересними для неї. Отже, інтерес є однією з умов уважності людини до тих чи інших об'єктів [3]. Крім того, інтереси поділяють ще на безпосередні, або прямі і опосередковані. Під безпосередніми розуміють інтереси особистості до самого змісту тієї чи іншої галузі діяльності і процесу її виконання. Опосередкованими називають інтереси до певної галузі діяльності, зумовлені її зв'язком з чимсь іншим, що відповідає прямому, безпосередньому інтересу особистості. Такий їх розподіл є відносним. Усвідомлення особистістю суспільного значення виконуваної нею діяльності сприяє формуванню безпосередніх інтересів до неї, робить ці інтереси глибшими і тривалішими [8].

Важливим для нашого дослідження є те, що у структурі інтересів виділяють утворення соціального характеру. Це спрямованість особистості, що характеризується, які за змістом інтереси переважають, наскільки вони є суспільно важливими, як в інтересах особистості поєднується суспільне й індивідуальне. Важливу роль в її характеристиці відіграє також широта інтересів, поєднання певного центрального інтересу, що ним передусім живе особистість, з іншими її інтересами, а також глибина, стійкість і дієвість особистісних інтересів. Наявність таких інтересів, що проявляються в різноманітній діяльності особистості, збагачує її психічне життя, урізноманітнює його, підносить суспільну цінність людини. Відсутність їх звужує коло зв'язків людини з навколишнім середовищем, з іншими людьми [7, 8].

У профорієнтаційній роботі із школярами суттєву роль відіграють професійні інтереси, пов'язані із вибором майбутньої професії або галузі праці. Дослідженню професійних інтересів особистості присвячено роботи П.Р.Ігнатенка, С.П.Кряжде,

Н.Ю.Матяша, В.В. Мачуського, А.В. Мордовської, М.П. Тименка та інших вчених. У даних дослідженнях підкреслено, що професійні інтереси відображають вибіркоче активне позитивне ставлення особистості до певного виду професійної діяльності. Це ставлення характеризується підвищеною увагою до даної діяльності, виділенням її серед інших та потребою більш глибокого знайомства з нею.

Результатом аналізу психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження показують, що професійні інтереси як форма прояву пізнавальних потреб особистості формуються та розвиваються, перш за все, в процесі навчально-виховної діяльності. Тільки на основі ознайомлення особистості із змістом певних професій та випробування своїх сил у діяльності за напрямками цих професій можливе переростання інтересів у професійні прагнення. Незважаючи на те, що інтереси і прагнення розглядаються як дві самостійні характеристики, вони тісно між собою пов'язані. Так, якщо професійні інтереси визначають спрямованість на пізнання професії, то професійні прагнення – спрямованість на діяльність за напрямками цієї професії, тобто виступають засобом реалізації інтересів у конкретній діяльності [4, 8].

При наявності у особистості усвідомленого плану реалізації інтересів, прагнення переростають у наміри відносно конкретного виду діяльності. При цьому характерно, що наміри особистості щодо отримання професії та професійного розвитку знаходяться в прямій залежності від соціально-економічних та психологічних факторів. Молода людина, обираючи професію, керується не тільки своїми бажаннями, інтересами та здібностями, але й реальними можливостями – наявністю підприємств та навчальних закладів у даному населеному пункті, або регіоні, перспективами професійного росту, матеріальними можливостями для оволодіння професією тощо. В свою чергу реалізація професійних намірів тісно взаємопов'язана з уявленням особистості про свої властивості, якості та здібності. Іншими словами, реалізація професійних намірів багато в чому залежить від їх адекватності самооцінці особистістю своїх здібностей та можливостей [6].

Пряме відношення до професійних інтересів, прагнень та намірів має професійний ідеал. Останній є “відображенням” працівника, який користується в особистості значним авторитетом і на якого вона прагне бути схожою в майбутньому. У працях М.І. Ільюк, І.В. Орлової, В.Д. Симоненка, М.П. Тименка, Н.О. Шевченко професійний ідеал розглядається як один із основних чинників, що зумовлює появу стійкої мрії, цільової настанови особистості до оволодіння конкретною професією. Тому під професійним ідеалом слід розуміти образ, що склався у особистості відносно найкращих та найхарактерніших рис певної професії та її робітника. Професійні ідеали, інтереси, прагнення і наміри завжди знаходяться у стані постійного динамічного взаємовпливу. Народжуючись паралельно з інтересами, прагненнями та намірами особистості, професійний ідеал остаточно реалізується в результаті оволодіння професією та подальшому професійному розвитку людини.

Педагоги і психологи зазначають, що для професійних інтересів старшокласників суттєву впливову роль відіграють вікові особливості розвитку. Школа, зміст і форми її роботи, шкільне життя, класний колектив, спричиняючись до розширення кругозору юної особистості, її зв'язків з суспільним життям, вносять в інтереси новий зміст і сприяють формуванню їхніх нових особливостей. В учнів старшого шкільного віку активно формуються пізнавальні інтереси до навчальних предметів, до навколишньої дійсності, її теперішнього і минулого. Формування цих інтересів є і результатом, і необхідною умовою шкільного навчання. Особливо характерними є прояви інтересів в учнів старшого шкільного віку. Юнаки та дівчата починають вибірково цікавитись певними галузями наук, у них зароджуються дослідницькі інтереси, серйозні інтереси до технічних знань [4, 10].

Підготовка до вибору професії і професійної освіти відкриваючи кожній молодій людині широкі можливості для використання нею своїх сил, відкриває тим самим і можливості для розвитку її інтересів [10].

Таким чином, однією з важливих умов забезпечення творчої високопродуктивної праці людини є її свідомий вибір майбутньої професії. Професійне самовизначення

розглядається як процес і результат розвитку особистості в обраній сфері діяльності. Вирішальним етапом професійного самовизначення є період навчання у загальноосвітній школі. Особливого значення в цьому процесі набуває проблема формування у юної особистості професійних інтересів, адекватних уявлень про психофізіологічні якості та властивості працівників, а також забезпечення достовірною інформацією про майбутню професійну діяльність.

У ході дослідження встановлено, що для оцінювання професійних інтересів старшокласників доцільне використання рівневої шкали з єдиною системою кількісного ранжування, а також комплексу діагностуючих засобів. Це перш за все анкетування, тестування, опитування, аналіз професіографічної документації, спостереження за діяльністю школярів.

Порушена у статті проблема не вичерпує всієї її багатогранності. Подальшого дослідження потребують питання практичної реалізації професійних інтересів у професійних намірах юнаків та дівчат по закінченні навчання в загальноосвітній школі, вивчення основ профорієнтаційної роботи школи в сучасних умовах та ін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андреева Г.М. Психология социального познания. – М., 1997.
2. Климов Е.А. Психолого-педагогические проблемы профессиональной консультации. – М.: Знание, 1983. – 95с.
3. Игнатенко П.Р. Формирование профессиональных ценностных ориентаций старшеклассников. – К., 1978. – 24с.
4. Льюк М.І., Симоненко В.Д., Шевченко Н.О., Орлова І.В. Кабинет профориентации. – К.: Рад. школа, 1980. – 143с.
5. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості. – К., 1989. – 452с.
6. Крягжде С.П. Психология формирования профессиональных интересов. – Вильнюс: Москолос, 1981. – 165с.
7. Матяш Н.Ю., Мачуський В.В. Вивчення індивідуальних особливостей школярів з метою профорієнтації. – К.: РУМКПП:ТН, 1991. – 42с.
8. Мордовская А.В., Ковальова О.Г. Возможности факультативных занятий по формированию профессиональных интересов старшеклассников: Методические рекомендации.– М., 1990. – 42с.
9. Ніколенко Д.Ф., Проколієнко Л.М. Загальна, вікова і педагогічна психологія: практикум. – К.: Вища школа, 1980. – 208с.
10. Тименко М.П. Основи вибору професії: Методичні розробки. – К.: Альфа, 1992. – 98с.

УДК 372. 212. 4

Л.В. Косачова

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПЕДАГОГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕСТЕТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ МИСТЕЦТВА

Питання удосконалення освітнього та культурно-виховного процесу на всіх етапах розвитку суспільства заслуговує на особливу увагу. Взаємозалежність між культурою та освітою вимагає науково-педагогічного осмислення і виступає запорукою успішного вирішення проблем, які стоять сьогодні перед різними ланками освіти.

Роль естетичного виховання в цілісному становленні особистості з давніх-давен усвідомлювалась визначними філософами (Сократом, Аристотелем та ін.), педагогічними і громадськими діячами (К.Д. Ушинським, С.Ф. Русовою, В.О. Сухомлинським, Д.Б. Кабалевським та ін.), є предметом цілеспрямованого наукового пошуку в галузі педагогіки, психології, етнопедагогіки, естетики, культурології українськими науковцями (І.Д. Бех, В.Г. Бутенко, І.А. Зязюн, А.С. Кирилюк, М.Г. Стельмахович, О.П. Рудницька, С.О. Черепанова та ін.).